a part of works of other genres. The brightest example of genre diffusion is «Threnos, or the Lament of the Unified Universal Eastern Apostolic Church» (1610) by M. Smotrytsky, a work of a polemical nature. The form of a lament is used in the heroic poem by M. Pashkovsky written in Polish «Ukraine, tortured by the Tatars, with a pitiful lament appeals» (Krakow, 1608). The traditions of lament are evident in poetic religious works, in particular in the Easter verses of poets from Lviv A. Skulsky and I. Volkovych.

Laments are most closely related to the popular genre in Ukrainian Baroque literature – panegyric. The authors of both laments and panegyrics glorified the famous personalities, raised the actual social and ethical themes. However, the authors of panegyrics praised the virtues of the living, expressed their respect for the future, and advised how to achieve even greater success. The authors of the laments «paid tribute», often addressed God and predicted the afterlife of the deceased.

Key words: *etiquette poetry, epicedium, lament, genre, system of genres, panegyric.*

УДК 821.112.2-31.09

І. П. Мегела

АВТОРЕФЛЕКСИВНИЙ НАРАТИВ У ПОВІСТІ ГЕРМАНА ГЕССЕ «КУРОРТНИК»

Стаття присвячена висвітленню проблеми авторефлексивного наративу у повісті Германа Гессе «Курортник». Аналізуються засадничі моральні антиномії «життя і смерті», «добра і зла», під кутом зору біполярного способу мислення. Розкривається специфіка форми оповіді автобіографічного наратора, його присутність як в екзегезисі, так і в дієгезисі. Характеризується жанрова особливість повісті: поєднання форми есе, нотаток, спостережень для розгортання головних тем у їх взаємній суперечностиі і гармонійній єдності.Наголошується, що біполярний спосіб мислення виконує текстотворчу функцію і є також предметом поглиблених гносеологічних розмислів автора.

Ключові слова: *авторефлексія (саморефлексія), наратив, ідентифікація, біполярний спосіб мислення, антиномії, наративний металепсис, жанрова своєрідність, іронія, євангельська теорія любові.*

У пошуках нових методів вивчення ідентичності літературознавці і психологи дедалі частіше звертаються до дослідження Я-наративів, які від першої особи оповідають про перипетії власного життя [11]. Утвердилася думка, що така складна і нестійка конструкція, як людська ідентичність – Я-у-часі, – може існувати тільки як наратив.

За влучним твердженням угорського дослідника наративу Золтана Гайнаді «опис власного життя – це мовби своєрідне дзеркало, в якому відображається духовне життя особи, яка вдається до саморозкриття. У центрі уваги не тільки аналіз власного психічного стану (авторефлексивність) і самохарактеристика (автореференціальность), але й розуміння сенсу буття [13]. Переосмислення наративу як базової людської потреби у вербалізації і передачі життєвого досвіду спонукає у свою чергу по-новому поглянути на літературні експерименти XX ст. у сфері наративної форми. Зокрема, російська дослідниця Є. Є. Сапогова вирізняє таку тенденцію в аналізі

автобіографічного досвіду, як використання наративного підходу , при якому життєвий шлях кожної особи сприймається як осмислене ціле, яке існує для інших у формі завершеної (чи розказаної як завершеної) історії, текста, розповіді, легенди про себе, індивідуальної «міфології» [10].

Засадничим для нашої статті є термін «авторефлексія» і його синонім – «саморефлексія» стосовно форм художньої оповіді [17], що його ввели до наукового обігу представники школи рцептивної естетики [7].

С. Барлетт саморефлексивними вважає такі художні твори, які володіють самореференційними характеристиками [15]. Російський теоретик Ю. Б. Борев визначає саморефлексію як «глибокий процес психологічного самоаналізу («копирсання у власній душі»), що має інтровертний смисл» [3]. Під авторефлексією в літературознавстві розуміють спрямованість аналітичної думки письменника на специфіку своєї творчості. Так за твердженням Б. С. Мейлаха, авторефлексія являє собою зафіксоване у творах дослідження митцем специфіки своєї творчої діяльності, її особливостей, складовими якої є самоопис і самоаналіз [9].

В наш час інтерес до авторефлексії зростає у зв»язку з тенденцією в гуманітаристиці до рефлексивності знання «кумулятивно-самоописового характеру» (С. Н. Зенкин), гуманітарної теорії «перетворення повсякденних практик на нарацію» (М. де Серто). Окремо слід виділити напрацювання в цьому плані голандського теоретика Г. Германс, який розглядає особу як мотивованого розповідача, відштовхуючись від теорії валюації та методу самоконфронтації [14].

Отож спробуємо розкрити зміст авторефлексії на прикладі повісті Германа Гессе «Куротник» (1925). За формою – це автобіографічні нотатки письменника про Баден, куди він неодноразово приїздив на відпочинок і лікування. В основі твору – замальовки побуту пацієнтів курорту, психологічні портрети хворих на ішіас, тонкі спостереження за тамтешніми звичаями. Гессе надавав цій повісті великого значення, вважаючи, що в ній є «щось нове й особливе». *«Рукопис дуже інтимного характеру – в окремих місцях вона є чистою сповіддю, і я не поспішаю винести її на суд громадськості»* [18 с. 116].

Цей твір – своєрідний щоденник хворої людини, відірваної від звичних умов, яка змушена пристосовуватися до лікувальних процедур і побуту готельного життя. *«Очевидно, я вже внутрішньо визрів і був підготовлений до нових переживань і роздумів, оскільки саме тоді з'явилася моя книжечка «Курортник», яку я до останнього часу, аж до позбавленої будь-якої ілюзії старечої гіркоти , вважав своєю найкращою книгою, про яку завжди згадував з великою симпатією»* [4, с. 116]. Повість «Курортник» «вибивається» із загальної дидактико-філософської спрямованості художньої прози письменника і являє собою синтез спостережень, розмислів автора над навколишньою дійсністю і творчим процесом, поєднання літературної гри, гумору, дошкульної іронії і тонкої самоіронії.

Курортнику Гессе нудно, йому дошкуляють галасливі сусіди, йому неприємно бачити повсюди «товаришів по нещастю» (ішіатиків, падагриків). Ще неприємніше згадувати численні твори, присвячені тій же тематиці. Однак стається диво. В Бадені письменник потужно працює: *«Я набув грайливо-іронічну радість споглядання й аналізу моментального ширяння між лінивою бездіяльністю та інтенсивною працею»* [18, с. 116].

За епіграф взяті слова Ф. Ніцше: «Неробство – матір буть якої психології». Своєрідним ключем до розуміння змісту твору служать слова «*Характеру й мисленню літнього ревматика і подагрика властиве усвідомлення неможливості прямолінійного пояснення світу, поява смаку і поваги до антиномій, визнання необхідності*

протилежностей і протиріч» [4, с. 97–98]. Звідси засадничий принцип архітектоніки повісті-біполярний спосіб мислення її автора. Гессе привідкриває завісу над своїм буденним життям з усіма його проблемами: печаллями і радощами. Часом йому стає так погано, що життя, здається, втрачає будь-яку вартість, а душу переповнює ненависть і відраза як до себе самого, так і до зовнішнього світу. Він картає себе за моральну деградацію, за лінощі, обжерство, а особливо за те, що став піддаватися спокусі поверхового й отупляючого марнотратного курортного життя, забув про спартанські звички, які прививав собі впродовж багатьох років, про намір займатися серйозними спостереженням і творчою працею. *«Просто диву даєшся, як швидко засвоюється все дурне і неразумне і як легко перетворитися на лінькуватого пса і відгодованого борова – ненажеру!»* [4, с. 146]. Гессе не вважає себе святим, він зізнається у своїх непривабливих вчинках. Але при цьому він бореться зі своїми пороками, намагається змінити себе, як це видно на прикладі переборення ненависті до мешканця сусідньої кімнати в готелі – голандця, який своїм безкінечним кашлем, харканням, голосним реготом не давав ні відпочивати, ні працювати. Тонка стінка між кімнатами не рятувала письменника, який страждав від безсоння. Отож Гессе став ненавидіти свого «мучителя», але і від цього легше не ставало. Залишався єдиний вихід-спробувати *«перетворити, переробити»* голандця з *«об'єкту ненависті»* і *джерела страждань»* на *«об'єкт любові»* [4, с. 140]. Ненависть, повчав Будда, знімається її відсутністю. Ще ефективнішою у переборенні ненависті виявилася євангельська заповідь «любіть ворогів ваших», сприйнята Гессе як дружня порада істинного мудреця, як чудово продумана душевна терапія. Гессе повинен був зняти ненависть до голандця «через жалість і співчуття» Але коли «мучитель» несподівано поїхав, письменник відчув справжнє розчарування. В іншому випадку, коли оповідач переживав наплив зневаги до буржуазного оточення, безглуздої урочистості розкішних столів у їдальні, з різноманітними наїдками, дорогим порцеляновим посудом, кришталевими келихами, вишуканими винами, біполярний метод перетворив презирство на сміх: *«все разом, їдальня і наш світ, курортники і людство, видалися мені на якусь мить ажніяк не жахливим і трагічним, а всього лиш неймовірно смішним. Достатньо лише засміятися – і чари розсіються, вся хитра механіка розсиплеться, і бог, і птахи і хмари попливуть крізь нудний наш зал, а ми з похмурих постояльців за курортним столом, перетворимося на веселих постояльців господа за колоритним столом всесвіту»* [4, с. 160].

Гессе з іронією ставиться не лише до навколишнього світу, але й до самого себе. Він легко захоплюєтьсяся, але затим проявляє вимогливість, категорично щось заперечує, але сам же визнає власні помилки, розчаровується в людях, але не припиняє шукати в них позитив. Він – на диво стійка людина (полюбити ворога одним зусиллям волі – це ж неймовірно). І тут же якась дрібничка несподівано може зруйнувати хистку рівновагу у його внутрішньому світі.

Спочатку важко зрозуміти, що ж може дати опис життя людини, яка приїхала на лікування, яка ні з ким не спілкується, в житті якої нічого не відбувається, окрім щоденних «банних ритуалів» та одноманітних розваг. Але після «перемоги» Гессе над Голандцем стає зрозуміло, що всі ці сторінки – лише підготовка до чогось значнішого.

Оповідь ведеться спочатку від особи буркотливого ревматика, а згодом, коли автор вивільняється від буденності, видно зміну в його душі, у стилі оповіді. Письменник не виявляє зневаги до прози життя, він обертає презирство, що підступає до горла, на себе самого, перестає сприймати себе надто серйозно, зберігаючи при цьому вірність тому поетичному, що живе в ньому, уникаючи готових й однозначних рішень [1].

Слід зазначити, що Гессе перебуває у постійному пошуку істини. Могутньою пружиною у цьому прагненні виступає біполярний метод мислення, що рухає думкою, підганяючи її від однієї антиномії до іншої [5].

Яскравим прикладом цьому є епізод зі зів'ялим листком на бордюрі басейну, Письменник дивиться на листок і зчитує письмена з його ребер і прожилок, вдихає той особливий запах тліну, перед яким всі тремтимо, але без якого не існувало б краси.

«Дивовижно, як краса і смерть, радість і тлін необхідні одне одному і як вони обумовлюють одне одного!.. В ці хвилини ранкової зніженості, між піщаним годинником і зів'ялим листком, я не хотів нічого знати про дух, хоча іншим разом здатний високо його шанувати, я хочу бути швидкоминучим, хочу бути дитиною, квіткою» [4, с. 114].

Чи багато людей, що купаються у басейні, звернули б увагу на зів'ялий листок на бордюрі? У Гессе ж листок викликає різноманітні біполярні асоціації, тягне за собою цілий ланцюжок таких різнопланових понять, як «краса і смерть», «радість і тлін», «природа і дух», «квіти і золото», «форма і життя», «тіло і душа», «життя і безсмерття».

Інший, простіший приклад – яства, що їх споживають курортники: «Там поливають найніжнішу шинку бургудським, а найсоковитіші шніцелі – бордо, між супом і печенею граціозно випливає голуба форель, а після розкішних м'ясних блюд подають чудові тістечка, пудінги і креми» [4, с. 117]. І в цьому прикладі теж є антиномія – між спартанською аскетичною їжею та баденським обжерством.

Чи взяти таку засадничу моральну антиномію як добро і зло. Чого в нас більше? Добра чи зла? Цю антиномію письменник, однак, переводить в іншу: про смерть і безсмерття. «Ні, звісно, не потрібно, щоб ми, літні, і не дуже привабливі люди, хоча й без подагри, жили б безкінечно. Це було б навіть дуже неприємно, було б дуже тужливо, дуже мерзотно» [4, с. 119].

Але такий синтез ненадовго затримується у свідомості письменника: він швидко повертає на його місце тезу – життя. *«Ні, ми охоче помремо. Коли небудь потім. А сьогодні віддамо перевагу після виснажливих ванн тому, щоб трішки поласувати, обглодати куряче крильце, посмакувати смачненькою рибкою, випити келих гарного червоного вина. Отакі ми вже є старі себелюбці – боягузливі, м'ягкотілі, ласі до смачненького. Такою є наша психологія»* [4, с. 119].

Якщо говорити про жанр повісті, то годі знайти якесь однозначне визначення, оскільки тут має місце поєднання есе, психологічної, філософської прози, трактату з поетики.

Мораліст Гессе створив свій чи не найгумористичніший твір, визначивши головним об'єктом іронії самого себе. Це, однак, не завадило йому поділитися сокровенними думками стосовно вічного конфлікту між ідеалом і дійсністю, царством духу і світом філістерів в контексті ідеї біполярності буття.

Цікавий жанровий експеримент знайшов вираження як у новій оповідній стратегії, так і в динаміці точки зору наратора. Щоб не загубитися в тріаді Гессе: письменник – автор Герман Гессе, письменник-курортник Гессе, герой письменник – курортник Гессе, читачеві доводиться неухильно стежити за розгортанням іронічно-серйозної авторської думки, яку за переконливим твердженням російських дослідників В. Л. Мелашенка та І. Д. Копцева, Гессе «майстерно матеріалізує в тексті твору, використовуючи «принцип хвилі», техніку відкочування і перекочування вражень» [8, с. 125].

Оповідь ведеться від особи автобіографічного наратора, який присутній як в екзегезисі (оповідний акт), так і в дієгезисі (оповіданий, художній світ твору). Гессе

моделює незвичну взаємодію суб'єкта-спостерігача, оповідаючого «я» (письменник-курортник Гессе), та об'єкта спостереження, оповідаючого «я» (герой-курортник Гессе). За влучним спостереженням авторів художньої біографії письменника Жаклін та Мішель Сенес «Гессе-поет посміюється над Гессе-курортником» [12, с. 219]. Однак автор, кепкуючи з героя-Гессе, надає йому, а отже, і собі, письменнику-курортнику Гессе, можливість для метаморфози, перемоги над своєю хворобою. Саме тоді «я», штучно розщеплене автором надвоє, знову набуває цілісності (глава «Одужання»), оскільки об'єкт спостереження, хворий герой – курортник Гессе, «нарешті помер», а «замість нього "народився" новий Гессе, щоправда, теж людина з ішіасом, але цей ішіас є його приналежністю, а не він принадлежністю ішіаса».

Виділимо ще одну особливість «мовного експерименту» в повісті. Письменник неодноразово «розриває тканину нарації прямими авторськими висловлюваннями, що не належать суб'єкту-спостерігачу, оповідаючому «я», як от, про письменницьку працю, про кінематограф, невибагливі п»єски, легку музику, азартні ігри тощо. Наведемо деякі показові приклади: *«Я довго ухилявся від написаня цієї глави. Але нічого не вдієш»* [4, с. 120]; *«Адже я пишу свої нотатки з Бадена не для того, щоб кому-небудь дорікати чи себе виправдовувати, а щоб зафіксувати спостереження, хай навіть недоладно переломлені спостереження психопата»* [4, с. 133]; *«Читач, можливо, посміється, але для нас, тих, хто пише, писання найбільш азартна, хвилююча пригода – плавання на благенькому човнику бурхливим морем, одинокий політ крізь всесвіт»* [4, с. 135]; *«...я давно відмовився від фікції, буцімто моя Psychologia balnearia оповідає про чиюсь сторонню, а не мою власну психіку»* [4, с. 150]; *«Але нічого не вдієш. Повернемося до курортника Гессе»* [4, с. 154]; *«Цю останню сторінку я пишу вже не у Бадені»* [4, с. 170].

У таких випадках маємо приклади «нарративного металепсису» (за Женеттом) [6], свідомого проникнення наратора в дієгезис, порушення межі між екзигеззисом та дієгезисом. При цьому авторефлексивні елементи в тексті співвідносяться між собою або як вкладені одна в одну історії, або як зв'язані відношенням подібності фрагменти дієгезису. Гессе майстерно використовує особливу оповідну техніку – навмисне оголення авторського прийому, своєрідний «майстер-класс», гру з читачем [8].

«Раптом я побачив себе збоку, став несподівано не лише курортником, а одночасно мовби стороннім спостерігачем самого себе. Я раптом розщепився надвоє; Я всівся у високій світлій залі за свій окремий круглий столик і спостерігав водночас збоку, як я сідаю, як поправляю під собою стілець і ледь прикушую губу; Курортник Гессе був головним об'єктом мого спостерігаючого "я"» [4, с. 157].

Форма есе, нотаток, спостережень надає автору Гессе чудову можливість для створення особливого діалогічого простору оповіді, для синтезу авторських відступів, коментарів з поступовим розгортанням головних тем у їх взаємній суперечливості та гармонійному єднанні. Гессе майстерно поєднує авторські відступи з головною оповіддю, хоча це дається йому не завжди легко, про що він зізнається читачеві: *«Ось я й знову далеко відхилився від теми, але така вже, видно, доля цих нотаток, що, неспроможні довести до вирішення жодної проблеми, вони радше асоціативно і випадково нанизають ті думки, що приходить в голову»* [4, с. 154].

У повісті «Курортник» в ігровій, іронічно-серйозній формі в образі героя-ішіатика, який прагне полегшити фізичні і душевні страждання, Гессе показав пошук рівноваги, єдності, гармонії між двома «мелодіями життя». Прикметно, що главу

«Голландець» увінчує сповнене щирості авторське резюме: *«найглибша моя віра, найсвященніше для мене переконання полягає в єдності, у божественній єдності всесвіту, а всі страждання, все зло приходить тільки від того, що ми, кожен окремо перестали сприймати себе як нерозривні частки цілого, що наше "я" перебільшує своє значення»* [4, с. 137].

Біполярний спосіб мислення, який виконує в повісті текстоутворюючу функцію, був для письменника ще й предметом поглиблених гносеологічних розмислів: *«Якби я був музикантом, я міг би без зусиль написати двоголосу мелодію, мелодію, яка складається з двох ліній, з двох тональностей і нотних рядів, які б відповідали один одному, доповнювали одне одного, боролися б між собою, обумовлювали б одне одного, у всякому разі, кожної митті, в кожній точці ряду перебували б у найтіснішій взаємодії і взяємозв'язку. І кожен, хто вміє читати ноти міг би прочитати свою подвійну мелодію, завжди бачив би і чув би до кожного тону його антитон, брата, ворога, антиподу»* [4. с. 174].

В заключній главі («Оглядаючися назад»), Гессе так формулює мету своєї творчості, що спирається на принцип біполярності буття: *«записати на папері двоголосність мелодії життя мені ніколи не вдасться. І все-таки я буду слідувати невиразному велінню зсередини і знову і знову наважуватися на такі спроби. Це і є та пружина, що рухає мій годинник»* [4, с. 176].

Повість «Курортник» – самозображення і самоаналіз, занурення автора у його внутрішній світ. Саморефлексія дозволяє письменнику досягти ефекту напівпрозорого дзеркала, в якому «зовнішнє» співвідноситься не з самим собою, а зі своїм відображенням. Отож опорна і визначальна роль у саморефлексії належить мовномислительним, знаково-символічним засобам. Під час діалогу з самим собою Гессе-автор мовби відсторонюється від свого звичного образу, від шаблонного бачення конкретних складних обставин, що спонукає поглянути на них і на себе збоку, більш критично. Але це можливе тільки із загальнолюдської, «філософської» точки зору, що дозволяє за буденними явищами і подіями виявити певні життєві закономірності, знайти вагоміші варіанти виходу з кризової ситуації (афоризми Лао-цзи, в яких обидва полюси життя в миттєвому спалаху немовби стикаються, притчі Ісуса Христа, теорія євангельської любові), щоб *«досягнувши вершини, прийти до магічної істини, що дев'яносто дев'ять праведників менше перед Богом, ніж один грішник, який кається»* [4, с. 175].

Здатність Гессе проявляти рефлексивне мислення, здійснюючи при цьому контроль над своїми думками, емоціями і вчинками, яскраве свідчення його високої мислячої діяльності як чудового майстра психологічної прози.

Список використаної літератури

1. Аверинцев С. С. Путь Германа Гессе / С. С. Аверинцев // Гессе Г. Избранное / Г. Гессе. – Москва : Художественная литература, 1977. – С. 3–26 ; Averintsev C. C. Put Germana Gesse / S. S. Averintsev // Gesse G. Izbrannoe / G. Gesse. – Moskva : Khudozhestvennaya literatura, 1977. – S. 3–26.

2. Анцыферова О. Ю. Литературная саморефлексия и проблемы ее изучения / О. Ю. Анцыферова // Вестник Ивановского государственного университета. Сер. : Гуманитарные науки. – 2000. – Вып. 1 : Филология. – С. 5–16 ; Antsyferova O. Yu. Literaturnaya samorefleksiya i problemy ee izucheniya / O. Yu. Antsyferova // Vestnik Ivanovskogo gosudarstvennogo universiteta. Ser. : Gumanitarnye nauki. – 2000. – Vyp. 1 : Filologiya. – S. 5–16.

3. Борев Ю. Б. Эстетика. Теория литературы : энциклопедический словарь терминов / Ю. Б. Борев. – Москва : Астрель : АСТ, 2003. – 574 с. ; Borev Yu. B. Estetika. Teoriya literatury : entsiklopedicheskiy slovar terminov / Yu. B. Borev. – Moskva : Astrel : AST, 2003. – 574 s.

4. Гессе Г. Собрание сочинений в 8-ми т. / Г. Гессе. – Москва : Прогресс – Литера ; Харьков : Фолио, 1994. – Т. 3. – 413 с. ; Gesse G. Sobranie sochineniy v 8-mi t. / G. Gesse. – Moskva : Progress – Litera ; Kharkov : Folio, 1994. – T. 3. – 413 s.

5. Даниленко В. П. Биполярный образ мышления в «курортнике» Германа Гессе [Электронный ресурс] / В. П. Даниленко // Crede Experto : транспорт, общество, образование, язык. – 2017. – № 1. – Режим доступа : http://ce.if-mstuca.ru/wp-content/uploads/2017/01/danilenko.pdf ; Danilenko V. P. Bipolyarnyy obraz myshleniya v «kurortnike» Germana Gesse [Elektronnyy resurs] / V. P. Danilenko // Crede Experto : transport, obshchestvo, obrazovanie, yazyk. – 2017. – № 1. – Rezhim dostupa : http://ce.if-mstuca.ru/wp-content/uploads/2017/01/danilenko.pdf

6. Женетт Ж. Металепсис [Электронный ресурс] / Ж. Женетт // Наука. Искусство. Величие. – Режим доступа : //http://www.niv.ru/doc/zhenett-raboty-po-poetike/metalepsis.htm ; Zhenett Zh. Metalepsis [Elektronnyy resurs] / Zh. Zhenett // Nauka. Iskusstvo. Velichie. – Rezhim dostupa : //http://www.niv.ru/doc/zhenett-raboty-po-poetike/metalepsis.htm

7. Изер В. Акты вымысла, или что фиктивно в фикциональном тексте / В. Изер // Немецкое философское литературоведение наших дней : антология. – Санкт-Петербург : Изд-во Санкт-Петербургского ун-та, 2001. – С. 186–216 ; Izer V. Akty vymysla, ili chto fiktivno v fiktsionalnom tekste / V. Izer // Nemetskoe filosofskoe literaturovedenie nashikh dney : antologiya. – Sankt-Peterburg : Izd-vo Sankt-Peterburgskogo un-ta, 2001. – S. 186–216.

8. Малащенко В. В. Г. Гессе. «Курортник» : жанровая природа и нарративная стратегия / В. В. Малащенко, И. Д. Копцев // Вестник Балтийского федерального университета им. И. Канта. Сер. : филология, педагогика, психология. – 2012. – Вып. 8. – С. 123–128 ; Malashchenko V. V. G. Gesse. «Kurortnik» : zhanrovaya priroda i narrativnaya strategiya / V. V. Malashchenko, I. D. Koptsev // Vestnik Baltiyskogo federalnogo universiteta im. I. Kanta. Ser. : filologiya, pedagogika, psikhologiya. – 2012. – Vyp. 8. – S. 123-128.

9. Мейлах Б. С. Талант писателя и процессы творчества / Б. С. Мейлах. – Ленинград : Сов. писатель. Ленингр. отд-ние, 1969. – 444 с. ; Meylakh B. S. Talant pisatelya i protsessy tvorchestva / B. S. Meylakh. – Leningrad : Sov. pisatel. Leningr. otd-nie, 1969. – 444 s.

10. Сапогова Е. Е. «Римейки жизни» : Конструирование автобиографического нарратива / Е. Е. Сапогова // Известия Тульского государственного университета. Сер. : Психология. – 2005. – Вып. 5 : в 2-х ч., Ч. I. – С. 200–228 ; Sapogova Ye. Ye. «Rimeyki zhizni» : Konstruirovanie avtobiograficheskogo narrativa / Ye. Ye. Sapogova // Izvestiya Tulskogo gosudarstvennogo universiteta. Ser. : Psikhologiya. – 2005. – Vyp. 5 : v 2-kh ch., Ch. I. – S. 200–228.

11. Сарбин Т. Р. Нарратив как базовая метафора для психологии / Т. Р. Сарбин // Постнеклассическая психология. – 2004. – № 1. – С. 6–28 ; Sarbin T. R. Narrativ kak bazovaya metafora dlya psikhologii / T. R. Sarbin // Postneklassicheskaya psikhologiya. – 2004. – № 1. – S. 6–28.

12. Сенэс Ж. Герман Гессе, или Жизнь Мага / Ж. Сенэс, М. Сенэс. – Москва : Молодая гвардия : Палимпсест, 2004. – 275 с. ; Senes Zh. German Gesse, ili Zhizn Maga / Zh. Senes, M. Senes. – Moskva : Molodaya gvardiya : Palimpsest, 2004. – 275 s.

13. Хайнади З. Зрительно-биографическая эмблема [Электронный ресурс] / З. Хайнади // Вопросы литературы. – 2008. – № 2. – Режим доступа : magazines.russ.ru/voplit/2008/2/ha10.html ; Khaynadi Z. Zritelno-biograficheskaya emblema [Elektronnyy resurs] / Z. Khaynadi // Voprosy literatury. – 2008. – № 2. – Rezhim dostupa : magazines.russ.ru/voplit/2008/2/ha10.html

14. Херманс Г. Личность как мотивированный рассказчик : теория валюации и метод самоконфронтации [Электронный ресурс] / Г. Херманс // Постнеклассическая психология. – 2006–2007. – № 1 (3). – С. 7–53. – Режим доступа : https://studfiles.net/preview/4017029/ ; Khermans G. Lichnost kak motivirovannyy rasskazchik : teoriya valyuatsii i metod samokonfrontatsii [Elektronnyy resurs] / G. Khermans // Postneklassicheskaya psikhologiya. – 2006–2007. – № 1 (3). – S. 7–53. – Rezhim dostupa : https://studfiles.net/preview/4017029/

15. Bartlett S. J. Varieties of Self-Reference / S. J. Bartlett // Self-Reference. Reflection on Reflexivity / ed by. S. J. Bartlett, P. Suber. – Dordrecht, Boston, Lancaster : Nijhoff, 1987. – P. 5–30.

16. Hesse H. Gesammelte Briefe I–IV / H. Hesse. – Frankfurt.a.Main : Suhrkamp Verlag. 1973. – B. 2. – S. 69.

17. Scheffel M. Formen selbstreflexiven Erzählens (Eine Typologie und sechs exemplarische Analysen) / M. Scheffel. – Tübingen : M. Niemeyer, 1997. – P. 35–38.

18. Unseld S. Hermann Hesse. Werk und Wirkunggeschichte / S. Unseld. – Leipzig : Verlag, 1987. – P. 414.

Стаття надійшла до редакції 29.10.2018.

I. Megela

AUTO-REFLEXIVE NARRATION IN GERMANN HESSE'S «HEALTH-RESORT VISITOR»

The article that analyzes Herman Hesse's novella Health-Resort Visitor deals with the problem of auto-reflexive narrative, the I-narrative that conveys the personal, in the contemporary context of studying identity. Auto-reflection and its synonym, self-reflection, are the key concepts. Occupying a special place in Hesse's oeuvre, the novella Health-Resort Visitor detours from the writer's general didactic and philosophic stance, while synthesizing the author's observations and speculations over the world and the creative process. The text presents itself as a mixture of literary play, humour, irony and self-irony.

The bipolar method of thinking directs the writer's thought from one antinomy to another. In Health-Resort Visitor the bipolar way of thinking is indeed the central «character». It is from the point of view of the bipolar thinking that the fundamental antinomies like «life and death», «good and evil» are being studied.

The analysis reveals the specific nature of the autobiographical narration, and the presence of the autobiographical narrator both in exegesis and diegesis. Hesse creates an unconventional relation between the subject-observer, the narrating I (Hesse, the writer / the patient at the resort), and the object of the observation, the narrating I (Hesse, the character / the patient at the resort). The peculiar feature of the «language experiment» – the rupture of the narrative by means of direct authorial utterances that concern writing and creative process and do not belong to the subject-observer, the narrating I—is analyzed as «narrative metalepsis» (G. Genette). Special attention is paid to the analysis of genre characteristics of the novella: the combination of the forms of essay, notes, and observations aimed at developing the main themes, works in their mutual contradiction and harmonic unity. It is emphasized that the bipolar way of thinking functions as a means of text creation and is also a subject of the author's in-depth gnoseological reflections.

The fundamental and decisive role in self-reflection is given to the linguistic and speculative, signifying and symbolic means. In dialogue with himself Hesse-the author steps out of his familiar image, and abandons the conventional understanding of the specific complicated circumstances, instead establishing a critical view of him and the world. Such vision reveals the consistent patterns behind everyday events, and helps find the ways out of crisis.

Key words: *auto-reflection (self-reflection), narration, identification, bipolar way of thinking, antinomies, narrative metalepsis, genre specificity, irony, Gospel love theory.*

УДК 821.111-3.09

A. Muntian
I. Shpak

THE PURITY OF GENRE AND «A SECRET HISTORY» BY DONNA TARTT

The purpose of this article is an attempt to categorize a literary work by Donna Tartt under the title «A Secret History». Current investigation aims at considering the literary work by Donna Tartt «A Secret History» from the point of view of postmodern aesthetics. Having analyzed a number of scientific works of distinguished scholars in the field of literary studies the authors come to the conclusion that it is impossible to place any postmodern literary work in the frame of one genre. The number of topics and issues a postmodern writer touches in his or her work may be infinite, thus genre characteristic features or attributes of a literary work are as well: under postmodernism the text itself is omnipotent and cannot be restricted to one genre, thus we support Mikhail Bakhtin's and other scientists thought regarding the nonexistence of the purity of genre and point out characteristic features of different genres presented in one literary text, i.e. «A Secret History» novel by Donna Tartt.

Key words: *the inverted detective story, academic prose, campus novel, philosophical novel, genre, genre characteristics and attributes.*

Introduction. Specificity of postmodern aesthetics is connected with neoclassical interpretation of classical traditions. Distant from classical aesthetics, postmodernism does not enter into conflict with it, does not seek to involve it in its orbit on a theoretical basis. The aesthetics of postmodernism differed significantly from the classical antique-winekelmanian Western European aesthetics [1], and advanced a number of new principal positions; has established a pluralistic aesthetic paradigm, which leads to the loosening and internal transformation of the categorical system and the conceptual apparatus of classical aesthetics. Postmodern experiments also stimulated the blurring of the boundaries between traditional types and directions of art, the development of synesthesia tendencies questioned the originality of creativity, the «purity» of art as of an individual act of creation, led to its designization [2]. The purpose of this piece is an attempt to categorize a literary work by Donna Tartt under the title «A Secret History», having analyzed literary features that this work possesses and support M. M. Bakhtin's and other scientists thought regarding the nonexistence of the purity of genre.

Methodology. In literary studies the term «genre» has many definitions. Genre forms are mobile and easily transformed depending on the changes in the external sociocultural context. The genre is always conditioned by such circumstances as the environment